

Bruxelles, 23. studenoga 2017.
(OR. en)

14624/17
ADD 1

SOC 740
GENDER 38
ANTIDISCRIM 56
EMPL 561
EDUC 423

POP RATNA BILJEŠKA

Od: Glavno tajništvo Vijeća
Za: Odbor stalnih predstavnika / Vijeće
Predmet: Rodna segregacija u obrazovanju, osposobljavanju i na tržištu rada
Sažetak izvješća EIGE-a

Za delegacije se u prilogu nalazi sažetak izvješća pod naslovom „Rodna segregacija u obrazovanju, osposobljavanju i na tržištu rada” koje je pripremio Europski institut za ravnopravnost spolova (EIGE) na zahtjev estonskog predsjedništva¹.

¹ Izvješće o pregledu provedbe Pekinške platforme za djelovanje, s posebnim naglaskom na ključna problematična područja „B: Obrazovanje i osposobljavanje žena”, „L: Djevojčica”, „K: Žene i okoliš”, i „F: Žene i gospodarstvo.”

Sažetak

Rodna segregacija duboko je ukorijenjena u sustavima obrazovanja i zanimanjima diljem EU-a. Taj se pojam odnosi na koncentraciju jednog spola u određenim područjima obrazovanja ili zanimanjima (horizontalna segregacija) ili na koncentraciju jednog spola u određenim razredima i na određenim razinama odgovornosti ili pozicijama (vertikalna segregacija). Iako se žene danas bave svim zanimanjima koja su nekoć bila isključivo „muška”, njihov udio u određenim zanimanjima još je malen, na primjer u građevinarstvu, inženjerstvu ili informacijskim i komunikacijskim tehnologijama (IKT). S druge strane, postoje poslovi u kojima uglavnom dominiraju žene, poput predškolskog obrazovanja, zdravstvene njege, osobne njege i poslova u kućanstvu. Rodna segregacija ograničava životne odabire, mogućnosti za obrazovanje i zapošljavanje, uzrok je nejednakih plaća, dodatno pojačava rodne stereotipe te ograničava pristup određenim poslovima i istodobno doprinosi održavanju neravnopravnih odnosa moći među spolovima u javnoj i privatnoj sferi.

Rodna segregacija negativno utječe na prava žena i muškaraca u kontekstu mogućnosti na tržištu rada i u društvu u cjelini. Stopa sudjelovanja žena na tržištu rada posljednjih desetljeća kontinuirano raste poglavito zbog njihova ulaska u „tradicionalno ženska zanimanja”, a ne zbog uravnoteženije zastupljenosti žena i muškaraca diljem sektora i zanimanja. Zbog prisutnosti rodnih prepreka brojni sektori, poput inženjerstva i IKT-a, ne uspijevaju privući ili zadržati žene unatoč golemim izgledima za rast i manjku stručnjaka. Brojne prepreke i muškarcima ograničavaju odabir zanimanja, a to su među ostalim niže plaće u sektorima u kojima su pretežito zaposlene žene i predrasude o navodnoj manjoj potrebi muškaraca za ravnotežom između poslovnog i privatnog života ili njihovim sposobnostima za rad u sektorima obrazovanja ili skrbi. Rodna segregacija jedan je od razloga nedostatka i viškova vještina te stoga ima velik, no često zanemaren učinak na brojne političke inicijative, uključujući one za poticanje gospodarskog rasta i smanjenje dugotrajne nezaposlenosti. U promjenjivom svijetu rada, obilježenom digitalizacijom, u kojem je važna svaka talentirana osoba, time se ugrožava ostvarenje punog inovacijskog i gospodarskog potencijala EU-a.

Obvezivanjem na Pekinšku platformu za djelovanje tvorci politika odavno su prepoznali potrebu za „iskorjenjivanjem profesionalne segregacije”, posebice promicanjem jednakog sudjelovanja žena u visokokvalificiranim poslovima i na višim rukovodećim položajima te drugim mjerama, kao što su savjetovanje i posredovanje pri zapošljavanju, kojima se potiče razvoj karijere žena na radnom mjestu te njihova vertikalna mobilnost na tržištu rada, kao i poticanjem diversifikacije odabira zanimanja žena i muškaraca; poticanjem žena na bavljenje netradicionalnim zanimanjima, osobito u području znanosti i tehnologije, te poticanjem muškaraca na potragu za zaposlenjem u socijalnom sektoru” (Ujedinjeni narodi, 1995.). Širokim rasponom inicijativa EU-a i onih na nacionalnoj razini nastoje se ostvariti ciljevi suzbijanja rodne segregacije. One obuhvaćaju Strateški okvir za obrazovanje i osposobljavanje za 2020. (ET 2020), strategiju Europa 2020. za radna mjesta i pametan, održiv i uključiv rast, EU-ovo Strateško djelovanje za ravnopravnost spolova 2016. – 2019. (kojim se jednaka ekonomska neovisnost žena i muškaraca utvrđuje kao prioritetno područje), i nedavni europski stup socijalnih prava, kojim se namjeravaju učinkovitije osigurati socijalna prava za pravedna i funkcionalna tržišta rada.

Glavne su teme ovog izvješća područja obrazovanja i osposobljavanja te zanimanja u kojima postoji znatna rodna segregacija (dominira jedan spol). Konkretno, naglasak je na područjima znanosti, tehnologije, inženjerstva i matematike (STEM) te obrazovanju, zdravstvu i socijalnoj skrbi (EHW). Analiza se odnosi na obrazovanje/osposobljavanje u tercijarnom obrazovanju na razinama Međunarodne standardne klasifikacije obrazovanja (ISCED) od 5. do 8. (od kratkih programa tercijarnog obrazovanja do doktorata ili istovjetne razine obrazovanja) i strukovno obrazovanje i osposobljavanje na razinama ISCED-a od 35. do 45. (više sekundarno i postsekudarno netercijarno strukovno obrazovanje).

Unutar STEM-a područja obrazovanja u kojima najviše dominiraju muškarci jesu IKT i inženjerstvo s jedne strane te proizvodnja i građevinarstvo s druge strane, a udio žena u tim obrazovnim skupinama iznosi 17 % odnosno 19 %. Među studijskim područjima EHW-a rodna segregacija izraženija je u obrazovanju nego u područjima zdravstva i socijalne skrbi, u kojima je 19 % odnosno 21 % muškaraca. Tijekom posljednjeg desetljeća (2004. – 2015.) udio žena s diplomom iz STEM-a u EU-u pao je s 23 % na 22 %. Nije postignut ni napredak u povećanju udjela muškaraca u području EHW-a te on i dalje iznosi oko 21 % na razini EU-a tijekom istog razdoblja (2004. – 2015.). U izrazito raznolikim područjima STEM-a udio žena s diplomom znatno se smanjio u području IKT-a (u 20 država članica), dok je malo važnih promjena zabilježeno u studijskim područjima inženjerstva, proizvodnje i građevinarstva (najveća disciplina STEM-a). U područjima prirodnih znanosti, matematike i statistike održana je rodno uravnotežena distribucija diplomiranih osoba.

U gotovo svim zemljama EU-a rodna segregacija znatno je prisutnija u strukovnom nego u tercijarnom obrazovanju. Općenito, žene čine samo 13 % osoba iz EU-a s kvalifikacijom iz strukovnog obrazovanja u području STEM-a, dok ih 32 % posjeduje diplomu tercijarnog obrazovanja u području STEM-a. Pet zemalja (EE, IT, PL, PT, RO) ima rodno uravnotežen udio osoba s diplomom iz STEM-a u tercijarnom obrazovanju, no nijedna zemlja nije postigla rodnu ravnotežu u strukovnom obrazovanju. Tijekom posljednjeg desetljeća zabilježen je sve manji interes za studije u području STEM-a među svim učenicima i studentima, ali osobito kod žena u strukovnom obrazovanju. U studijskom području EHW-a dosad nijedna zemlja nije postigla rodnu ravnotežu među studentima ni na razini tercijarnog ni strukovnog obrazovanja; u strukovnom obrazovanju muškarci čine 16 % diplomiranih, a u tercijarnom obrazovanju 23 %. Podaci ukazuju na povećanje interesa kod žena i muškaraca za studije EHW na razini strukovnog obrazovanja.

Mogućnosti zapošljavanja za žene s diplomom u područjima obrazovanja u kojima dominiraju muškarci znatno su niže u usporedbi s onima muškaraca. U 2014. stopa zaposlenosti žena u EU-u s diplomom iz STEM-a na tercijarnoj razini iznosila je 76 %. To je više od deset postotnih bodova niže od stope zaposlenosti muškaraca s istim kvalifikacijama i tri postotna boda niže od prosječne stope zaposlenosti žena sa završenim tercijarnim obrazovanjem. Nadalje, u suprotnosti sa sveukupnim porastom zaposlenosti žena u EU-u, stopa zaposlenosti žena s diplomom iz STEM-a smanjila se između 2004. i 2014. Osim toga, došlo je do znatnog povećanja stope neaktivnosti kod žena s kvalifikacijom iz STEM-a koje su se školovale na strukovnoj razini. Diljem EU-a stopa zaposlenosti muškaraca s diplomom iz EHW-a bila je viša od opće stope zaposlenosti muškaraca i viša od one svih muškaraca sa završenim tercijarnim obrazovanjem.

Pri prelasku iz obrazovnog sustava na tržište rada spol ima značajnu ulogu u „usmjeravanju” mladih muškaraca i žena na rodno uvjetovana, a ne „rodno netipična” radna mjesta. Izgledi za pronalazak posla koji odgovara njihovom obrazovnom profilu veći je kod žena s diplomom iz EHW-a nego kod žena s diplomom iz STEM-a, a kod muškaraca s diplomama iz tih područja situacija je obrnuta. Među osobama s diplomom iz STEM-a samo trećina žena bavi se zanimanjem iz područja STEM-a, u usporedbi s jednim od dva muškarca. Među osobama sa strukovnom kvalifikacijom jaz je još i veći: samo 10 % žena, ali 41 % muškaraca bavi se zanimanjima u području STEM-a. Među onima koje odlaze iz područja STEM-a 21 % žena s tercijarnom razinom obrazovanja radi u nastavi, a 20 % žena sa strukovnim obrazovanjem u području STEM-a radi u prodaji. Izgledi za pronalazak posla koji odgovara obrazovnom profilu pravedniji su u području EHW-a, gdje otprilike polovina žena i muškaraca s bilo kojom razinom obrazovanja može pronaći posao u zanimanjima u tim područjima.

Rodna segregacija u zanimanjima u području STEM-a i EHW-a kontinuirano je na visokoj razini i nije se popravila u posljednjih deset godina. Dapače, na razini EU-a udio muškaraca u zanimanjima u području EHW-a smanjio se sa 30 % u 2004. na 26 % u 2014. To je djelomično posljedica umirovljenja muškaraca, koji čine oko 40 % radne snage u području EHW-a u dobi od 60 do 64 godine, a među mlađim dobnim skupinama mnogo je manje muškaraca (23 %). Udio žena u zanimanjima u području STEM-a blago se povećao, s 13 % u 2004. na 14 % u 2014. Nema zabilježenih razlika u udjelu žena u svim dobnim skupinama radne snage u području STEM-a.

Rodna segregacija znatno se razlikuje među zemljama i zanimanjima u području STEM-a i EHW-a. Stoga postoji golem prostor za poboljšanje. Građevinarstvo i s njime povezane djelatnosti, djelatnosti u području elektrike i elektronike, metalurgija, strojarstvo i povezane djelatnosti te IKT područja su kojima gotovo isključivo dominiraju muškarci, dok žene dominiraju u zanimanjima povezanim s osobnom njegom. Rodna ravnoteža među profesionalcima u znanosti i inženjerstvu zabilježena je samo u jednoj državi (LV). Upravljanje stacionarnim postrojenjima i strojevima zanimanje je kojim u nekim zemljama pretežito dominiraju muškarci, dok je u drugim zemljama vrlo velik udio zaposlenih žena. Rodno uravnotežena distribucija zaposlenih osoba postignuta je među zdravstvenim djelatnicima u nekoliko zemalja; međutim, muškarci su nedovoljno zastupljeni u nastavnim zanimanjima u svim državama članicama.

Rodna segregacija smatra se jednim od glavnih čimbenika na kojima se temelje razlike u plaćama među spolovima diljem sektora. Cirkularno, razlike u plaćama među spolovima također otežavaju smanjenje rodne segregacije. Razlike u plaćama među sektorima mogu ne samo potaknuti žene na zaposlenje u područjima kojima dominiraju muškarci, nego i odvratiti muškarce od zanimanja kojima dominiraju žene. Među onima koji već rade u sektorima nad kojima se provodi ispitivanje, utvrđeno je da su neusklađene razlike u plaćama među spolovima niže unutar STEM-a nego u sektorima EHW-a, iako postoje velike razlike među zemljama i podsektorima. Na primjer, u proizvođačkoj industriji i IKT-u muškarci su zaradili više od žena u svim državama članicama EU-a, dok je u području gospodarenja otpadom i djelatnostima sanacije ili građevinarstva zabilježeno da u nekim državama članicama žene imaju više prosječne plaće od muškaraca.

Na zahtjev estonskog predsjedništva Vijeća EU-a (2017.) u ovom se izvješću analizira napredak postignut u razdoblju od 2004. do 2015. u suzbijanju rodne segregacije u obrazovanju, osposobljavanju i na tržištu rada u EU-u. Analiza se temelji na postojećim i predloženim novim pekinškim pokazateljima u području rodne segregacije u obrazovanju i prelasku iz obrazovnog sustava na tržište rada te segregaciji u zanimanjima. Izvješće se temelji na nizu različitih izvora podataka, uključujući Unesco-OECD-Eurostat (UOE), Europsku anketu o radnoj snazi (LFS), Eurofoundovo Europsko istraživanje o radnim uvjetima (EWCS) i Cedefopovo europsko istraživanje o vještinama i poslovima (ESJS).